

«Å gå i spagaten». Familieveilederes erfaringer og utfordringer i arbeid med foreldrekonflikter i barnevernstjenesten

“To do the splits”. Family counsellors’ experiences and challenges when working with high-conflict families in the context of the child welfare service

Alicja Olkowska

Universitetslektor, OsloMet – storbyuniversitetet, Fakultet for samfunnsvitenskap, Institutt for sosialfag (*førsteforfatter*)

alicja.olkowska@oslomet.no

Amela Paćuka

Universitetslektor, OsloMet – storbyuniversitetet, Fakultet for samfunnsvitenskap, Institutt for sosialfag

amela.pacuka@oslomet.no

Kari Sjøhelle Jevne

Førsteamanuensis, OsloMet – storbyuniversitetet, Fakultet for samfunnsvitenskap, Institutt for sosialfag

kari.jevne@oslomet.no

Sammendrag

Denne artikkelen handler om hvordan familieveiledere i barnevernet beskriver sitt arbeid med familier hvor det er konflikter mellom foreldrene etter samlivsbrudd, og hvilke utfordringer de møter i dette arbeidet. Artikkelen bygger på fokusgruppeintervjuer med 12 familieveiledere fra tre ulike team i den kommunale barnevernstjenesten. Resultatene viser at familieveiledere i refleksjoner over arbeidet med disse familiene er opptatt av følgende temaer: å jobbe på bestilling, være nøytral, ha fokus på barnet, skape trygge rammer og å være oppmerksom på egne emosjoner og personlige erfaringer. Studien viser at arbeidet er komplekst og utfordrende. Vi diskuterer derfor tre forhold som kan ha betydning for familieveiledernes muligheter for å bistå disse familiene: 1. betydningen av at arbeidet organiseres som en

bestillingsmodell, 2. ulike forståelser av hva det innebærer å ha fokus på barnet, og 3. arbeid med familieveilederens personlige og relasjonelle resonans.

Nøkkelord: foreldrekonflikt, samlivsbrudd, barnevernstjeneste, systemisk perspektiv, familieterapi, personlig resonans

Abstract

This article reports on a qualitative study involving three focus group interviews with 12 family counsellors employed at the municipal child welfare service. The article explores how the practical work with these families is organized, and discusses challenges related to this work in the context of the child welfare service. Findings demonstrate that family counsellors thematize the following issues when reflecting on their work: working on assignments, being neutral, focusing on the child, making work settings safe, and being aware of their own emotions and personal experiences. Working with these families can be challenging in several ways. We therefore discuss three issues that may affect the family counsellor's possibilities to assist these families. 1. the way their work is organized through assignments, 2. different perspectives on how to focus on the child, and 3. working with family's personal and relational resonance.

Keywords: High conflict families, child welfare service, systemic thinking, family therapy, resonance

Innledning

Når det har vært mange sånne familier [med høyt konfliktnivå] hvor jeg føler vi ikke kommer noen vei, så setter det seg i kroppen. Det lader seg opp i muskulatur, bindevev og i nakke også. Det de [familiene] bringer inn, gjør mye med meg kroppslig. Men så er det noe med å bruke egne evner til refleksjon, der man prøver å skille ut hva dette her dreier seg om. Og det er et kunststykke – å gå i spagaten.

Denne artikkelen handler om arbeid med familier hvor det er konflikter mellom foreldre etter samlivsbrudd, og hvor barnevernet har iverksatt familieveiledning som hjelpetiltak fordi det er bekymringer for barnets omsorgssituasjon. Artikkelen bygger på et forskningsprosjekt hvor informantene er familieveiledere som jobber i den kommunale barnevernstjenesten. Utsagnet over kommer fra en av informantene og kan illustrere hvor komplekst og krevende arbeidet med disse familiene kan være – det oppleves som å måtte gå ‘i spagaten’.

I Norge foregår barnevernets arbeid med familier hvor det er konflikter mellom skilte foreldre, i skjæringspunktet mellom barnevernloven og barneloven. En sentral betingelse for barnevernets arbeid med disse familiene er at barneverntjenesten *ikke* har myndighet til å fatte beslutninger etter barneloven. Det betyr for eksempel at barnevernstjenesten ikke kan endre barnets bosted eller stoppe samvær med en av foreldrene, siden dette er spørsmål som foreldre etter barneloven skal bli enige om selv. I denne prosessen kan familier få bistand fra familievernet, og om de ikke blir enige, kan foreldre reise en foreldretvistsak for domstolen. Hvis det er alvorlige bekymringer for barnets omsorgssituasjon, inntreer imidlertid barnevernets ansvar for å bistå familien. Dette gjelder også «tilfeller der foreldre ikke bor sammen og har en konflikt som går utover omsorgen for barnet (BLD, 2013, p. 5)». Barneverntjenesten kan i slike tilfeller undersøke barnets omsorgssituasjon og om nødvendig bidra med relevante tiltak, som oftest frivillige hjelpetiltak (Jevne & Ulvik, 2012; Stang, 2013, 2014).

Det finnes flere internasjonale, nordiske og norske studier som belyser ulike aspekter ved foreldrekonflikter (se bl.a. kunnskapsoppsummeringer fra Borren, Helland & Aase, 2013; Winsvold, Føleide & Gundersen, 2016). I Norge kommer kunnskap om de profesjonelles erfaringer ofte fra familievernet (se f.eks. Gigstad & Wathne, 2017; Gulbrandsen, 2015; Kjøs, 2017) eller domstolen (se f.eks. Oxford Research og Proba Samfunnsanalyse, 2016). Det finnes også studier som utforsker barnevernets arbeid med foreldrekonflikter. Dette er først og

fremst studier om kontaktpersonenes (saksbehandlerens)¹ perspektiver (se f.eks. Jevne & Ulvik, 2012; Rød, Iversen & Underlid, 2012; Sudland, 2019). Det mangler imidlertid kunnskap om arbeid med disse familiene i barnevernet sett fra *familieveilederens*² perspektiv. Familieveilederens oppgaver er som oftest knyttet til oppfølging av hjelpetiltak som er igangsatt av kontaktpersonen (i samarbeid med familien). I dette kan det ligge en forestilling om at familieveilederne vil jobbe med familien på en annen måte enn det kontaktpersonen har gjort. Dette kan handle om at familieveiledere kan ha andre rammer for sitt arbeid og bidra med annen kompetanse i arbeidet med den spesifikke familien. Derfor kan utforskning av familieveilederes refleksjoner over sine erfaringer med arbeid med disse familiene være et viktig bidrag for praksis- og kunnskapsfeltet. Disse vil kunne hjelpe med å vurdere hvordan familieveilederens utfordringer kan løses, slik at deres kompetanse på samspill, relasjoner og familieperspektiver blir benyttet på en best mulig måte.

I denne artikkelen ønsker vi derfor å utforske følgende problemstilling: *Hvordan beskriver familieveiledere sitt arbeid med foreldrekonflikter, og hvilke utfordringer står de overfor i møtet med disse familiene?*

Begrepsavklaringer

Det er flere begreper som brukes om arbeid med *konflikt* mellom foreldre etter samlivsbrudd. I praksisfeltet og i faglitteraturen møter man på begreper som «høykonflikt», «høykonfliktfamilier», «foreldrekonflikt», «foreldrekonfliktsaker» eller «saker der det er høyt konfliktnivå mellom foreldre». Begrepene brukes ofte om hverandre og har sjelden et entydig innhold (Gigstad & Wathne, 2017; Jevne & Ulvik, 2012). I artikkelen varierer vi med å bruke begrepene 'foreldrekonflikt', 'høyt konfliktnivå' og 'høykonflikt', uten at disse begrepene nødvendigvis viser til ulike fenomener. Når vi bruker begrepene i denne artikkelen, inkluderer vi en rekke ulike situasjoner: a) at foreldre i ulike hjem er uenige om bosted, samvær og/eller foreldreansvar b) og/eller at det er vedvarende kommunikasjons- og samarbeidsproblemer c) og/eller at (minst) en av foreldrene er bekymret for barnets omsorgssituasjon hos den andre.

Med *familieveileder* mener vi en som er ansatt i stillingen som familieveileder i den kommunale barnevernstjenesten. Til stillingen familieveileder er det lagt til oppgaver som blant annet å «fremme positiv utvikling, tilknytning og endring for barn, ungdom og deres

¹ Se utdyping under overskriften Begrepsavklaringer.

² Se utdyping under overskriften Begrepsavklaringer.

familier gjennom familieveiledning, styrking av foreldrekompetanse, utviklingsstøttende samspill, samt individuelle samtaler med den enkelte etter behov».³ Dette arbeidet skal være i tråd med vedtak og tiltaksplan etter Lov om barneverntjenester og er som oftest et frivillig hjelpetiltak. For å få jobb som familieveileder stilles det krav om relevant grunnutdanning og videreutdanning,⁴ der videreutdanning i familierapi står som et av de sentrale kompetansekravene.

Vi bruker begrepet '*kontaktperson*' i stedet for begrepet 'saksbehandler'. Begrepene er overlappende og viser til oppgaver knyttet til saksbehandling. Se for øvrig informasjon i saksbehandlingsrundskrivet på nettsiden til Bufdir.⁵

Bakgrunn

Tidligere forskning om arbeid med foreldrekonflikter

Kunnskapsoppsummeringer om intervensjoner ved foreldrekonflikter viser at tiltakene ofte er i regi av familievernnet og rettes mot foreldre (Borren, Helland, & Aase, 2013; Winsvold, Føleide & Gundersen, 2016). De vanligste tiltakene er mekling og familieveiledning. Målet er å dempe konfliktnivået og bedre kommunikasjonen mellom foreldrene. Det jobbes blant annet med å støtte foreldre til å bli enige om en samværsavtale, veilede foreldre i hvordan de kan samarbeide etter brudd, hvordan konflikter påvirker barna og hvordan barna kan skjermes mot konfliktene (Borren et al., 2013). Enkelte intervensjoner rettes også direkte mot barna, blant annet ved at barn inkluderes i mekling eller får samtaletilbud (Winsvold et al., 2016).

Studier fra meklingsfeltet viser blant annet at profesjonelle bør legge betydelig innsats i å regulere samspillet mellom foreldrene som er i konflikt. Dette kan handle om regulering av foreldrenes følelsesmessige uttrykk, styrking av saksinnholdet i diskusjonen samt styrking av samarbeidsforholdet mellom foreldrene (Kjøs, 2017). Studier som beskriver hvordan arbeidet med disse familiene virker inn på ansatte i familievernnet, viser at flere av meklerne opplevde arbeidet med disse familiene som emosjonelt krevende (Gigstad & Wathne, 2017; Nissen-Lie,

³ Se eksempel på stillingsannonse: (<https://karrierestart.no/ledig-stilling/776201>).

⁴ I stillingsannonser er disse kravene formulert gjennom f.eks. disse spesifiseringene: sosial- eller barnevernfaglig utdanning eller tilsvarende fra universitet/høgskole, videreutdanning og kompetanse i spillveiledning og/eller familierapi. Dessuten nevnes erfaring og kompetanse med Marte Meo, COS-P veiledning, kompetanse fra sped- og småbarnsfamilier og endringsarbeid i familier og inneha kunnskap om traumeforståelse (<https://karrierestart.no/ledig-stilling/776201>).

⁵ Se i Saksbehandlingsrundskrivet: (<https://bufdir.no/Barnevern/Fagstotte/saksbehandlingsrundskrivet/>)

Monsen & Rønnestad, 2010). De kunne blant annet kjenne på irritasjon og minkende engasjement, noe som kunne føre til svekket allianse med foreldrene (Gigstad & Wathne, 2017).

Studier fra barnevernsfeltet viser at kontaktpersoner opplever arbeid med foreldrekonflikter som vanskelig og tidkrevende. De strever blant annet med å finne balansen mellom å fokusere på barnet og å fokusere på foreldre, og de kan være redde for å bli brukt av foreldrene i kampen om barnet (Jevne & Ulvik, 2012). Sudland (2019) peker på at arbeid med foreldre i konflikt har lav status hos de profesjonelle, fordi det kan være vanskelig å få til endring hos foreldrene. Arbeid med disse familiene kan føre til emosjonelt og psykisk stress, og det kan være vanskelig å etablere en terapeutisk, empatisk relasjon til foreldrene. Sudland (2019) peker også på at kontaktpersonene kan ha en tendens til å gå rett på sak ved å gi klare råd knyttet til konfliktdemping, råd som ofte ikke når fram hos foreldrene.

En studie av foreldres perspektiver viser at foreldre kan oppleve det som positivt at barnevernet tilbyr kontakt med fagpersoner som lytter, og som foreldrene kan diskutere omsorg, rutiner og bekymringer med. Foreldrene som er positive til barnevernet, setter også pris på å få hjelp til å styrke kommunikasjonen og samspillet med den andre forelderens. Mange foreldre fremhever også betydningen av at barnevernet snakker med barnet om barnets livssituasjon (Jevne, 2017b).

Familieveilederens arbeid – organisering og teoretisk grunnlag

Arbeidet til familieveiledere reguleres av barnevernloven og skjer som oftest som et frivillig hjelpetiltak i form av familieveiledning (Christiansen et al., 2015). Den gjennomgående organiseringen av arbeidet for familieveiledere er at de blir koblet på familier der kontaktpersonen (sammen med familien) har vurdert at det er behov for at en familieveileder jobber med familieveiledning på et tema som er definert av kontaktpersonen.

For å kunne arbeide som familieveileder i barnevernstjenesten stilles det krav om relevant videreutdanning, hvor familierapi er en av disse. De fleste familierapeutiske retninger bygger på systemisk grunnlagsforståelse og er opptatt av at 'problemet' er noe som oppstår i de mellommenneskelige forhold, og ikke i de individuelle. Et sentralt fokus i systemisk familierapi er måten samtalene organiseres på og de spørsmål som stilles (Dallos & Draper, 2007; Johnsen & Torsteinsson, 2012). Et viktig prinsipp er å få frem flere forståelser av det som beskrives som problemet. Disse forståelsene kan danne grunnlag for *doble beskrivelser* (Bateson, 2005). *Doble beskrivelser* betyr å være bevisst på hvordan konteksten virker inn på

forståelsen av fenomener, og gjennom dette bli oppmerksom på at det finnes mange mulige forståelser av ett og samme fenomen.

Å jobbe med endring i systemisk forståelse kan handle om å få foreldre til først og fremst å arbeide med endring av sin egen måte å forholde seg til den andre på. Det betyr at den profesjonelle ikke nødvendigvis trenger å jobbe med den som er definert som «problem», eller «kilden» til problemer, men heller jobbe med sin egen måte å forholde seg til den eller det som oppleves som vanskelig eller utfordrende. Denne ideen kan knyttes til begrepet *sirkularitet*, som blant annet handler om at endring av sin egen måte å være på, vil kunne påvirke den andre, og dermed igjen hele samspillet (Johnsen & Torsteinsson, 2012; Tømm, 1988).

Familieveilederen som ramme for utøvelsen av arbeidet

Koblingen mellom profesjonsutøvelse og betydningen av personlige historier og erfaringer, har fått større oppmerksomhet i både familieterapi og i andre psykoterapeutiske tilnærminger. Det å være ekte, medmenneskelig, troverdig og åpen er viktige elementer i den terapeutiske alliansen, og relasjonen kan være avgjørende for utfallet av endringsarbeidet (se f.eks. Bordin, 1979; Jensen, 2008; Olkowska, 2013).

I profesjonsutøvelsen, i møte med klientens historie, kan det *personlige* (blant annet emosjoner, erfaringer og historier fra eget liv) dukke opp hos den profesjonelle. Disse kan skape en gjenklang hos den profesjonelle, som ofte er ubevisst. Denne gjenklangen ble utforsket av Jensen (2008), som peker på at det personlige virker inn på måten den profesjonelle utøver sitt arbeid, og klientens historie virker inn på den profesjonelles liv. Fenomenet er definert av Jensen (2008) som *relasjonell resonans*.

Ifølge Jensen finnes det tre ulike former for resonans. Disse er: gjensidig resonans, gjensidig dissonans og terapeutisk kolonialisme, og de virker ulikt på formen og temaene i samtalen (Jensen, 2008, s. 198–203). *Gjensidig resonans* oppstår når historien til klienten vekker minner eller emosjoner hos den profesjonelle fra hans/hennes eget liv, og med dette forbinder den profesjonelle og klienten sammen i en felles forståelse. Dette kan bidra til styrking av relasjon og terapeutisk allianse og føre til nye åpninger og muligheter i samtalen. *Gjensidig dissonans* oppstår når historien, som familien forteller, vekker følelser hos den profesjonelle som kan oppleves som ubehagelige, noe som kan hindre hjelperens nysgjerrighet og empati. *Terapeutisk kolonialisme* kan oppstå når den profesjonelles personlig kultur, verdier, moral og erfaringer fører til at den profesjonelle styrer samtalens temaer i en bestemt retning.

Kommunikasjonsformen kan bære preg av maktdominans og hindre hjelperens nysgjerrighet og åpenhet for klientens ideer og preferanser (Jensen, 2008).

Metode og analyse

Artikkelen baserer seg på et samarbeidsprosjekt mellom praksis og utdanning. Det var praksisfeltet som tok initiativ til prosjektet⁶. Målet var å utforske hvordan familieveiledere i den kommunale barneverntjenesten beskriver sitt arbeid med foreldre i konflikt. Informantene i studien er 12 familieveiledere fra tre ulike team. Flertallet av informantene hadde spesialisering i familierterapi, enten på videreutdanning- eller på masternivå. Den familierapeutiske forankringen kom tydelig frem i måten de omtalte sitt arbeid på, der de la vekt på sentrale prinsipper i systemisk familierterapi, bl.a. betydningen av helhet, nøytralitet, nysgjerrighet, åpenhet og sirkularitet (Dallos & Draper, 2007; Johnsen & Torsteinsson, 2012).

Vi valgte fokusgruppeintervju som metode. I denne metoden skapes data konsentrert ved at flere personer snakker sammen og sammenlikner erfaringer og tolkninger under intervjuet (Malterud, 2012). Fokusgruppeintervjuene ble ledet av en moderator som ledet fokusgruppeintervjuer og presenterte temaer for samtalen, ledsaget av en assisterende moderator. Samtalene ble tatt opp på bånd og transkribert.

For å analysere materialet valgte vi Interpretativ Phenomenological Analysis (IPA), som er en systematisk og tematisk analyse av utsagnene (Malterud, 2017; Willig, 2013). I analyseprosessen så vi på likheter og forskjeller i hvordan de ulike teamene beskrev sine måter å jobbe og tenke på i arbeid med familier med høyt konfliktnivå. Analyseprosessen bestod av fire trinn (Willig 2013). Det første trinnet var å høre gjennom fokusgruppeintervjuene hver for oss (moderator og assisterende moderator), og notere tanker og inntrykk vi fikk umiddelbart. Vi la da merke til begreper som gjentok seg, metaforer som ble brukt og temaer informantene snakket mer inngående om eller som de dvelte ved.

Det andre trinnet var å lese gjennom transkripsjonene og skille ut overordnede temaer som utsagnene kunne assosieres med. Etter dette trinnet møttes vi for å diskutere de temaene som vi hadde fanget opp hver for oss. Vi erfarte at temaene samstemte i stor grad. Temaene fikk foreløpige overskrifter, og vi laget en tabell med stikkord og beskrivelser for hvert av temaene. I det tredje trinnet leste vi gjennom hver transkripsjon en gang til, og koblet informantens utsagn til de analytiske temaene. I det fjerde trinnet gikk vi gjennom alle

⁶ Familieveiledernes møte med høykonfliktfamilier, godkjent av NSD mars 2017

temaene på nytt og revurderte om noen temaer hørte innholdsmessig mer sammen. Dette var en «frem og tilbake»-prosess, der vi jobbet mot å finne frem essensen i *temaene* og fellestrekk i alle fokusgruppeintervjuene.

Temaene i analysedelen beskriver ikke *utføring* av praksis, men *fortellinger og beskrivelser* av det familieveilederne husket at de gjorde eller sa i møtet med disse familiene. IPA er i sin form fenomenologisk og fortolkende, noe som gjør det mulig å få tak i erfaringskunnskap slik den *oppleves* for den enkelte familieveilederen. Samtidig kommer den frem i en *fortolket* form, gjennom våre bidrag i intervju- og analyseprosessen.

Metoden kan ha enkelte svakheter. Siden et fokusgruppeintervju er en samtale mellom flere deltakere, vil retningen i samtalen og vektingen av temaer bli konstruert i samtalen, med påvirkning fra både moderatorene⁷ og av deltakerne seg imellom. Intervjuspørsmålene var få og ble utformet på bakgrunn av 'bli-kjent'- og informasjonsutvekslingssamtaler med informantene i forkant av intervjuene. I analysen vil valg av teorier som utkrystalliserer seg i løpet av analyseprosessen kunne være begrensende og styrende. Dette handler om makten som ligger i forskerens fortolkningsmuligheter, som i sin analyse kan tillegge informantens uttalelser bestemte meninger (Kvale, Brinkmann, Anderssen & Rygge, 2009). I analyseprosessen har vi forsøkt å være bevisst dette og stille oss åpne for ulike tolkningsmuligheter.

Resultater

Målet med prosjektet var å finne ut hvordan familieveilederne i barnevernstjenesten reflekterer over sine erfaringer og utfordringer i arbeidet med foreldrekonflikter. I analysen utkrystalliserte det seg følgende temaer: jobbe på bestilling, være nøytral, ha fokus på barnet, skape trygge rammer samt å være oppmerksom på egne emosjoner og personlige erfaringer. Arbeidet ble beskrevet som krevende, og familieveilederne ble dratt mellom ulike hensyn som de forsøkte å balansere.

Å jobbe på bestilling

'Å jobbe på bestilling' er et uttrykk som flere av familieveilederne brukte, og som knyttet seg til organiseringen av arbeidet. I praksis handlet dette om at familieveilederne får en søknad, eller et mandat, fra kontaktpersonen som beskriver hva familieveilederne skal jobbe med og

⁷ Moderator har bakgrunn som familierapeut, assisterende moderator som pedagog.

hvem de skal ha samtaler med. Bestillingene kunne dermed gi føringer på organiseringen av arbeidet og på forståelsene av hva familiens problem kunne være.

Enkelte fortalte at det å få en bestilling der konflikten mellom foreldre var sentral, kunne ha betydning for deres mulighet til å planlegge og organisere sitt eget arbeidet med familien:

Når vi får bestillingene hvor problemstillingen er konflikt (...) tenker nok jeg oftere – klok av skade – at hvis jeg skal gå inn i denne familien, må jeg ha noen med meg. Jeg kan ikke jobbe alene med disse foreldrene (...). Man må sikre (...) at man er to, så man har en å spille på i samtalen.

Som vi ser av sitatet, var familieveilederne på bakgrunn av tidligere erfaringer med arbeid med foreldrekonflikter, opptatt av å organisere seg i team på to fra starten av. Å ha en kollega å spille på i samtalen, var noe familieveilederne ofte omtalte som nyttig i møtet med disse familiene. Bestillingen kunne på denne måten bidra til en bedre forberedelse av arbeidet.

Familieveilederne beskrev imidlertid flere utfordringer knyttet til bestillingsmodellen. En av disse handlet om at kontaktpersonen, gjennom 'bestiller og utfører'-modellen, definerte rammene for arbeidet og hvor familieveilederne skulle utføre et oppdrag: «Det kan være en utfordring ved måten vi er organisert på med bestiller og utfører. Da eier saksbehandler liksom problemet og målene, og så skal vi bare utføre det.»

Modellens definering av hvem og hva familieveilederne kan jobbe med, kunne være særlig begrensende hvis bestillingen var rettet mot kun én av foreldrene, og foreldrekonflikten ble oppdaget underveis:

Ofte får vi en bestilling som ikke handler om foreldrekonflikten, men hvor vi oppdager den. Av til kunne vi ønske at vi kunne trekke i den andre [forelder], men så får vi et 'nei', fordi det bare er en samværsforelder og her er det mor som har omsorgen, så det er henne vi skal jobbe med.

I en slik situasjon kunne familieveilederne miste muligheten til å se situasjonen fra den andre forelderens perspektiv og til å jobbe med dynamikken mellom foreldrene. En annen utfordring knyttet til bestilling, handlet om bestillinger som rettet seg mot noe et barn slet med, men som familieveilederne tolket som et symptom på konflikten barnet levde i. Familieveilederne stilte da spørsmål om hva de kunne oppnå hvis barna ble påvirket av det som skjedde mellom foreldrene, mens bestillingen kun gjaldt arbeid med den ene av foreldrene.

Enkelte uttrykte også bekymring for at de konkrete bestillingene kunne føre til at de kunne gå glipp av viktige aspekter ved saken, og dermed miste av syne forhold som kunne ha betydning for barnets situasjon.

Det er jo interessant med de bestillingene eller mandatene vi har å jobbe etter som er skrevet av kontaktpersonen. Jeg lurer jo ofte på hva er det vi går glipp av. Hva er det vi ikke ser, eller hva er det vi velger å ikke ha fokus på når vi for eksempel får bestilling på at vi skal jobbe med samspill?

Når bestillingen handlet om foreldrekonflikter, erfarte enkelte at mandatet ga så konkrete anvisningen til hvordan de skulle jobbe med konflikten, at det kunne begrense deres handlingsrom:

Når vi får disse bestillingene og vårt fokus er på samarbeid, så går vi veldig fort [i gang med å] jobbe med målene. For vi skal ikke jobbe med paret, vi skal ikke jobbe med parterapi. Så tenker vi 'Ok, det er jo en grunn til at den konflikten er så vanskelig, det er en grunn til den mistilliten'. (...) Men vårt mandat er at vi skal jobbe med å bedre samarbeidet, og det blir jo ganske meningsløst å jobbe mot et samarbeid uten å tenke på hva som ligger i bunn der (...) For barnas skyld så trenger man at noe kommunikasjon og noe samarbeid funker, men det endrer jo ikke konflikten.

Slik vi forstår det, virket bestillingen inn på *hva* informantene fikk jobbet med. I sitatet over uttrykte familieveilederen sin bekymring over at de, ved at de ble bedt om å jobbe med samarbeid og kommunikasjon, fokuserte på *konsekvensen* av eller symptomet på konflikten, istedenfor å jobbe med det som lå bak konfliktene.

Å jobbe på bestilling, dvs. at kontaktpersonen definerte problemet og målene for arbeidet, kunne altså være utfordrende i de tilfellene hvor bestillingen ikke rommet sentrale aspekter ved barnets og foreldrenes situasjon. Familieveilederne hadde ulike erfaringer med hvilke muligheter kontaktpersonen ga for å utvide eller endre mandatet i tråd med familieveilederens kjennskap til familien. Flere fortalte om fleksibilitet og lydhørhet fra kontaktpersonen, men at det likevel ikke alltid førte til utvidelse av mandatet:

Hvis ikke det er rom for å utvide, som vi noen ganger føler, så blir det vanskelig, for vi kommer absolutt nærmest. Det har vel noe med organiseringen å gjøre da. Men jeg har mange gode erfaringer på at vår utvidelse blir lyttet til, at tiltaksplaner og mål blir

justert, at vi har en frihet til å gå inn på ganske mange type problemområder da, når vi kommer ut i familien (...). Men så får man jo også noen 'nei' av og til.

Alt i alt viser analysene at bestillingsmodellen kunne gi noen viktige signaler om mulig organisering av arbeidet. Samtidig kunne graden av fleksibilitet knyttet til å justere mandatet underveis, virke begrensende på familieveilederens muligheter til å jobbe med forhold de mente var sentrale for å bedre barnets omsorgssituasjon. Lite fleksibilitet knyttet til å justere mandatet underveis kunne imidlertid begrense familieveilederens mulighet til å jobbe med forhold de mente var sentrale for å bedre barnets omsorgssituasjon.

Å være nøytral

Familieveilederne uttrykte ved flere anledninger at det var viktig å ikke ta parti i arbeidet med disse familiene, og understreket viktigheten av å beholde en nøytral posisjon. Å være nøytral var både et faglig prinsipp og en tilnærming i arbeidet med disse familiene. Som *faglig prinsipp* kunne nøytralitet knyttes til det å arbeide systemisk og tenke i sirkulære sammenhenger. Som *tilnærming* kunne det handle om å få begge foreldrenes perspektiv frem, og bidra til at foreldrene i større grad kunne se den andres perspektiv og det å forholde seg ikke-dømmende til foreldrene.

Familieveilederens ønske om å være nøytral kom fram ved at de var opptatt av å ikke gå i allianse med kun én av foreldrene når de jobbet med familier hvor begge var med. De løste dette ved å være ekstra oppmerksomme på hva de sa til hver av foreldrene og balanserte slik at de ikke kom i en situasjon der de kunne oppleves på parti med kun en av foreldrene. Intensjonen om å være nøytral kom også frem gjennom en redsel for å bli dradd inn i konflikten. De var opptatt av at virkeligheten kan beskrives forskjellig fra person til person. Ved å få beskrivelser av situasjonen fra kun én av foreldrene, kunne de stå i fare for å miste sin nøytrale posisjon:

Hvis vi jobber bare med den ene så vil vi bli dradd inn i den konflikten, ikke sant. Hun [moren] kan fortelle hva hun vil, og så gir vi råd etter hva hun forteller. Så er virkeligheten kanskje noe helt annen, og så er det kanskje hun som viser seg til å fungere dårligst. [Ved å kun høre på hennes beskrivelser] mister vi den såkalte 'nøytrale' posisjonen.

Når de jobbet med den ene av foreldrene, forsøkte familieveilederne å tematisere at foreldre kan ha ulike perspektiver. For å få den andres perspektiv frem prøvde de å bevare sin nøytrale posisjon ved å få foreldrene til å reflektere over at «alle har sin opplevelse»:

Det handler om å lytte og forstå uten å ta parti: 'Ja, jeg forstår at du opplever det sånn. Og så kan mor oppleve det annerledes'. (...) Det kan være fint å reflektere rundt det at alle har sin opplevelse.

En annen måte å jobbe med nøytralitet på handlet om å stille spørsmål hentet fra systemisk familieterapi. På denne måten forsøkte de å få foreldre til å reflektere over hvordan de ved å rette oppmerksomheten mot seg selv og endre sin måte å forholde seg til den andre på, også kan bidra til endring i samspillet:

Jeg tror man kan tenke systemisk: 'Hvordan kan du forholde deg til den andre?' Og når det blir en konfrontasjon: 'Hvordan kan du handle annerledes enn det du pleier?' Det blir jo systemisk ved at du endrer på din måte å forholde deg på, og det vil virke på hele samspillet.

Veilederne var også opptatt av å se hele mennesket, ikke bare foreldrenes handlinger. Noen fortalte at det var viktig å like foreldrene, og at de noen ganger kunne kjenne at de ble glad i dem. Dette kan forstås som en intensjon om å være nøytral overfor 'problemet', og handle om å skille 'problemet' (konflikten) fra personen. Tilnærmingen kunne dermed åpne opp for å se personens sårbarhet, redsel eller fortvilelse.

Å ha fokus på barnet

Det å ha fokus på barnet var et tema som familieveilederne var svært opptatt av. Å ha fokus på barnet handlet både om å være oppmerksom på barnets perspektiv og behov og om å bedre barnets situasjon. En sa det slik: «Det å jobbe med disse høykonfliktparene handler om å ha fokuset på barnet og å få situasjonen til barnet bedre. Jeg tenker at jeg må prøve å hjelpe dette barnet. Det er det viktigste for meg.»

For å holde fokuset på barnet brukte familieveilederne ulike tilnærminger. For å få barnets perspektiv og behov frem, fremhevet mange betydningen av å snakke direkte med barnet eller 'jobbe med barna'. Involvering av barnet ble praktisert på ulike måter, avhengig av familieveilederens helhetlige vurdering. Samtalene kunne være med barnet alene eller med foreldre (en eller begge) til stede. Ved direkte samtaler med barnet brukte mange familieveilederne ulike kreative tilnærminger for å få barnets opplevelser frem, noe de

begrunnet med at noen barn kunne ha lettere for å uttrykke seg gjennom lek og tegning enn gjennom samtale.

Også i arbeid med foreldre kunne tegninger og illustrasjoner bidra til visualisering av barnets situasjon og behov. For eksempel fortalte en familieveileder om hvordan hun ved å tegne to hus, skole og fritid forsøkte å illustrere betydningen av at foreldre i ulike hjem samarbeider og viser respekt for forskjellige måter å utøve et adekvat foreldreskap på. Enkelte pekte også på at det å filme samspillet mellom barn og foreldre kunne være nyttig. I analysen av filmen kunne man da rette oppmerksomheten mot barnets behov og hva barnet står i når det lever med konflikt: «Da kan foreldre beskrive barnet sitt og fortelle litt indirekte hvem de er og hvem barnet deres er. Da kan man dreier fokuset mot ‘hva er det barnet har behov for?’»

En annen måte holde fokus på barnet, var å komme raskt i gang med å snakke om barnets hverdagsliv og de praktiske gjøremålene og rutinene som foreldrene *må* kommunisere om. Disse temaene måtte, ifølge familieveilederne, tas parallelt med andre temaer som kunne være kime til krancling og konflikter:

Man må jobbe litt parallelt her. (...) All kommunikasjon om de praktiske tingene: om regntøy, støvler, overleveringer, ridetrening – alt dette kan skje på mail for eksempel. Så må man samtidig jobbe med det som ligger i bunn: kan mor feire bursdag det ene året, og far det neste, sånn at barn slipper å oppleve at mor og far kranbler om det også. Man må jobbe på mange plan.

Selv om familieveilederne gjentatte ganger la vekt på at deres fokus var på barnet, uttrykte mange bekymring for at dette fokuset likevel kunne forsvinne både for dem selv og for foreldrene. For eksempel kunne det å arbeide med hvordan hver enkelt forelder fungerer, føre til at barnets situasjon ved å leve med foreldre i konflikt ble underkommunisert:

Jeg synes det er skummelt hvordan man vurderer hvordan far fungerer som pappa, og hvordan mor fungerer som mamma. Så fungerer de kanskje greit begge to. Men så glemmer man denne ungen i midten. Det er der barna er. De er midt i det minefeltet mellom mor og far.

I dette uttrykker familieveilederne at foreldrene individuelt kan fungere bra, men at temaer omkring det emosjonelle klimaet som barnet lever i, og som skapes *mellom* foreldrene i konflikt, kan forsvinne. Mange uttrykte frustrasjon over at foreldrene i liten grad var oppmerksomme på hvordan konflikten dem imellom, og måten den utfoldet seg mellom de to,

kunne skade barna: «Jeg sitter med barnets historie og kan bli frustrert eller sint og tenker ‘Ser dere ikke det her barnet?’»

Utfordringer med å finne balansen mellom å ha fokuset på mor og fars fungering og det å jobbe med barna, kunne oppleves som en ‘indre konflikt’ for familieveilederne:

I bestillingene i høykonfliktfamiliene er fokuset på mor og far, og det er også der vi jobber. Og det er jo ikke helt riktig, vi skal jo egentlig ikke jobbe der, vi skal jobbe med barna. Så for meg er fokuset på feil sted. Så blir det konflikter inni meg også: Fordi hvis foreldrene skal klare å ta seg av barna, så må foreldrene fungere bedre (...). Og så blir vi bare sittende og snakke om disse konfliktene mellom foreldrene, og så forsvinner barna litt.

Selv om familieveilederne pekte på at det å få foreldrene til å fungere bedre også er viktig for barnets omsorgssituasjon, kan det virke som om de ble dradd mellom flere hensyn: å ha fokus på foreldrene, deres fungering eller den sterke konflikten dem imellom og det å ha fokus på barnet. I dette ser det ut til å oppstå en form for dikotomi, hvor det å ha fokus på foreldre forstås som en motsetning til det å ha fokus på barnet. I det å fokusere på konflikten mellom foreldrene kan flere oppleve at de mister fokuset på barnet.

Å skape trygge rammer for arbeidet

I analysen av materiale fanget vi opp flere beskrivelser som handler om å skape trygget. Det å skape trygghet kunne både handle om å skape trygghet for foreldrene og for de profesjonelle. Familieveilederne fortalte at de lagde ‘rammer’ for samtalen. Rammene kunne handle om de konkrete rammene for samtalen, og om det emosjonelle klimaet for samtalen. Med rammer ønsket de, slik vi tolker det, å lage et trygt rom for å møte det uforutsigbare eller emosjoner som kunne dukke opp hos familiemedlemmene. Enkelte pekte på at viktigheten av å bli enige med foreldrene om kjøreregler for samtalen:

Å legge noen rammer tenker jeg er litt viktig. Jeg kan høre på at de krangler og skriker og alt det, og så tenker jeg at dette kan man ikke fortsette å høre på, for det blir bare destruktivt. Og det å ha noen klare rammer rundt samtalen, og bli enige om det med foreldrene er viktig.

Det å bli enige med foreldrene om rammer kunne i seg selv virke regulerende på samtalen og bidra til å skape trygghet. Det å lage rammer handlet også om å være bevisst på helt konkrete sider ved samtalen: hvor og når på dagen man hadde samtale med foreldrene som er i

konflikt, og om det var noen kollegaer i nærheten som kunne banke på døra og komme inn ved eventuell høylytt krangling:

Så må man forberede seg: hvor man sitter, når på dagen skal man møte familien, at man kanskje ikke tar det møtet klokka fem når det ikke er noen her. Det har jo skjedd at folk har kommet inn, banket på døra og spurt hvordan det går. Og det gjør at jeg også blir tryggere i den samtalen, når jeg vet at det er andre rundt.

Et annet aspekt ved å lage trygge rammer kunne handle om måten man snakket med foreldrene på. Familieveilederne pekte på at valg av begreper kunne virke inn på dynamikken i rommet. I det lå det å ha oppmerksomhet på at selv om foreldre satt i samme rom, så var de ikke et par lenger. Derfor kunne det være hensiktsmessig å spørre én og én istedenfor å henvende seg til foreldrene som 'dere' som par:

Bare å være i samme rom kan være utfordrende. Hvis jeg spør om noe, er det ingen som svarer på det. De vil ikke svare på vegne av 'dem', ikke sant. De har ikke noe med den andre å gjøre, så det blir helt stille når jeg spør hvordan det er. Så må jeg spørre én og én. Jeg skjønnte etter hvert at 'å ja, så dere vil ikke svare, for dere har ikke med hverandre å gjøre, så jeg kan ikke si 'dere'.

Bevissthet knyttet til måten man samtalte med foreldrene på kunne også handle om forsøk på å regulere følelser hos disse foreldrene.

Hvis man klarer å få de bare ett hakk ned, slik at de i det hele tatt klarer å få med seg noe annet enn det de er så veldig oppfylt av, sånn at de får ulike valgmuligheter, at de kan ta andre perspektiver inn, og at de klarer å ta inn noe mer enn bare den krenkelsesfølelsen de sitter med.

Som det er uttrykt i sitatet over, kan det høres ut som det å «få de ett hakk ned» var et viktig mål for familieveilederne. Dette tolker vi som en måte å jobbe med følelsesregulering. Det å regulere foreldrenes emosjoner i samtaler, kan bidra til å skape tryggere rammer for både foreldrene og den profesjonelle, slik at samtalen ikke eskalerer i en høylytt krangling og gjensidige krenkelser.

[Å være oppmerksom på egne emosjoner og personlige erfaringer](#)

Det å være oppmerksom på egne emosjoner kom tydelig frem som et tema i analysen av materialet. Egne emosjoner kunne blant annet handle om å kjenne på irritasjon, oppgitthet, hjelpeløshet eller håpløshet. To familieveiledere sa det slik:

I arbeid med disse foreldrene kan jeg få en opplevelse av avmakt og fortvilelse. Det er kanskje de sterkeste følelsene.

Plutselig kan jeg ha en følelse av å bli fylt innvendig med litt av det samme kaoset [som mor eller far formidler]. Det kan bli en sånn indre konflikt, irritasjon eller sinne ovenfor en eller begge parter.

Familieveilederne fortalte at emosjoner kunne komme brått på. Det å ha lite tid mellom samtalene med familiene, eller det å ha en dag der man ikke har overskudd selv, var noe som bidro til at de hadde mindre rom til å tåle egne emosjoner:

Når du går fra den ene samtalen til den andre, uten å ha tid mellom de to samtalene, da får du ikke nullstilt deg. Så har det litt med dagsform å gjøre, særlig dette med de følelsene som kommer brått. For det hender jo. Særlig irritasjon kan komme litt brått på. Og hvis du har en dårlig dag og er emosjonelt litt bakpå, så kommer den irritasjonen mye mer frem enn hvis du er på høyden og trekker pusten ned i magen.

Familieveilederne beskrev ulike strategier som de brukte for å håndtere sine følelser og reaksjoner i møtet med familiene. Enkelte brukte uttrykk som: å «stålsette seg», prøve å «bite tenner sammen» eller «å styre egne tankene bort fra situasjonen».

Mange hadde erfaring med at det å jobbe to familieveiledere sammen, kunne bidra til å regulere egne emosjoner, spesielt i samtaler hvor de kunne bli følelsesmessig aktivert. En formidlet det på følgende måte:

Det kan være en som er direkte i dialog, altså den som styrer samtalen. Da kan den andre sitte litt bak og reflektere litt, stoppe litt underveis. Man går jo veldig inn i det man snakker om, og spesielt hvis man er aktivert. Er det noe man synes er vanskelig eller forbereder seg på blir vanskelig, kan den andre bare sitte bak og reflektere over det den hører.

Det å snakke sammen om alt det som skjedde i samtalen i etterkant, kunne også virke regulerende inn på ens egne emosjoner: «Det som er nyttig, er jo å snakke etterpå. Jeg regulerer meg nok litt ned da eller det blir litt mindre kaotisk når jeg har noen å snakke med i etterkant.»

Flere satte ord på hvordan det å jobbe med disse familiene kunne sette seg fysisk i kroppen, og at det familiene brakte med seg inn i samtalene, virket kroppslig på den profesjonelle. Det

kan tolkes som at arbeid med disse familiene er emosjonelt krevende. Enkelte opplevde å bli trukket i ulike retninger og at de, som det fremgår i artikkelens tittel, måtte 'gå i spagaten'.

Det å bruke personlige erfaringer var også et viktig aspekt i arbeidet med disse familiene. Enkelte fortalte at de noen ganger delte erfaringer fra sitt eget liv med familiene, og at dette kunne styrke relasjonen mellom profesjonsutøver og forelder:

Det kan være fint å vise personlige erfaringer fra eget liv, sammenligne med noe fra sitt eget liv og si 'dette synes jeg også kan være vanskelig, dette kjenner jeg igjen'. Da synes jeg ofte at det skjer noe. Da blir de veldig ofte at relasjonen blir 'skrudd på'. Men det må skje innenfor en ramme, det er ikke sånn at 'nå skal jeg dele alt om datteren min'.

Selv om hovedprinsippet skal være at fokus skal være på de man møter, og ikke på en selv som hjelper, tolker vi utsagnet som at det å dele egne erfaringer kunne virke positivt inn i prosessen. Familieveilederne rettet dermed oppmerksomheten mot sin egen deltakelse i møter, gjennom den de er som person med sine erfaringer og emosjoner.

Diskusjon

I artikkelen har vi ønsket å belyse hvordan familieveiledere i barnevernet beskriver sin måte å arbeide på med høykonfliktfamilier og hvilke utfordringer står de overfor i møtet med disse familiene. Analysene viser at familieveilederne i arbeidet med disse familiene integrerer ulike perspektiver fra systemisk familierapi i rammen av arbeidet i barnevernstjenesten.

Analysene viser også at deres arbeid med foreldrekonflikter kan være krevende og er preget av ulike utfordringer. Vi vil i det følgende diskutere disse utfordringene gjennom de tre begrepene: bestilling, barnefokusering og resonans.

Bestilling

Familieveilederne kommenterte ved flere anledninger måten deres arbeid i barnevernstjenesten var organisert på. De beskrev den som *å jobbe på bestilling*.

Bestillingsmodellen kan knyttes til New Public Management (NPM) (Hood, 1991 i Stamsø, 2017). Å jobbe på bestilling kan ha dobbel klang. På den ene siden kan bestillingen handle om å holde fokus på effektivitet, kvalitet, mål- og resultatstyring, og følgelig bidra til en mer konkret beskrivelse av det familieveilederen skal jobbe med, og gjøre oppdraget til familieveilederen tydeligere. På den andre siden kan bestillingen, ved å være konkret og

målrettet, bidra til å begrense faglig vurdering, skjønn og dømmekraft (Fossestøl, 2013). Det å bli møtt med en bestilling kan ha en innvirkning på den enkeltes måte å forstå den spesifikke familien, og slik sette rammer for dens handlingsmuligheter. Bestilling i denne sammenhengen kan forstås som forforståelse (Gadamer, 1999). Denne forforståelsen tar familieveiledere med seg inn i møter med familier og preger det de ser/ikke ser, hører/ikke hører. Forforståelsen kan imidlertid endre seg etter at familieveilederen har møtt familien.

Ved å organisere arbeidet i en bestiller–utfører-modell kan det oppstå praksiser som objektiverer og avpersonifiserer personen man skal hjelpe, og i det også hjelperen. Avpersonifiseringen kan oppstå ved at den ansatte får beskjed om å utføre en bestemt oppgave. Den hjelpsøkende kan, i en slik sammenheng, forstås som en oppgave eller en vare som det er noe feil ved, og som må repareres. Den hjelpende på sin side kan oppfattes som en oppgaveutfører, den som skal reparere feilen som er oppdaget.

Analysene viser at familieveilederne i mange tilfeller opplevde at deres kompetanse og vurderinger ble lyttet til og tatt inn i endringer av tiltaksplaner. Samtidig formidlet de også flere utfordringer knyttet til denne måte å arbeide på. For det første utfordres systemteoriens hovedprinsipp om å se helheten fremfor enkeltdelene. Ved å få en konkret bestilling om å jobbe med kun én av foreldrene og barnet, foretar man en reduksjon av systemet, og den relasjonelle kompetansen som familieveileder innehar, blir vanskeligere å bruke. Det kan også være mer utfordrende å legge merke til de sirkulære sammenhengene i forståelsen av problemet når bestillingen i utgangspunktet er avgrenset til den av foreldrene som er definert som årsaken til barnets vansker. En reduksjon av systemet kan i tillegg hindre muligheten til å arbeide med regulering av samspeillet mellom foreldre med tanke på deres følelsesmessige uttrykk, noe Kjøs (2017) peker på som viktig i arbeid med disse familiene.

For det andre utfordres ideer om å være åpen, nysgjerrig og å bidra til doble beskrivelser ved at forståelsen av hva som er problemet, blir gitt på forhånd. Det å jobbe på bestilling kan føre til det familieveilederne beskriver som å *gå glipp av noe*. Familieveilederen skal utføre en oppgave som er knyttet til det som bestilleren (kontaktpersonen) definerer som problem. Med dette kan familieveilederne fanges i en på forhånd gitt forforståelse, og i det kan de miste mulighet til å se det mellommenneskelige, det sirkulære og systemiske som peker på at problemet oppstår ikke i en person, men mellom personene.

For det tredje ser vi at prinsippet fra systemisk familierapi som handler om nøytralitet, kan bli begrenset av bestillingen som er gitt på forhånd. I situasjoner der de skal utføre en oppgave

som er knyttet til kun én av foreldrene, kan familieveilederen komme i en på forhånd gitt rolle, og dette kan utfordre deres ønske om å holde på en nøytral posisjon overfor foreldre. Dette ser vi på som en stor utfordring for familieveiledere, som i utgangspunktet skal arbeide på en annen måte enn det kontaktpersonen har gjort. De skal gjennom sin kompetanse på samspill, relasjoner og forståelse av problemet som noe som oppstår *mellom* personer, bidra til nye samspillmuligheter mellom foreldrene: seg imellom, og mellom dem og barna. Hvis bestillingen kun handler om en av foreldrene, kan de få mindre mulighet til å se flere viktige momenter som kan handle om barnets situasjon, og til å bruke den kompetansen de besitter. Familieveilederne forsøker å løse sin nøytralitetsutfordring ved å stille systemiske spørsmål, og ved å jobbe to terapeuter sammen, noe som kan åpne opp for innspill, eller flere blikk på temaene i samtalen.

Det kan likevel tenkes at NPM kan føre til at det er mulig å forene systemisk tenkning med en bestillingsmodell. Ved et slikt scenario bestilles det *kompetanse* fremfor reparasjon av en bestemt feil. Bestilling kan da handle om å arbeide med forhold i familien som bestilleren (kontaktpersonen) opplever går utover hans/hennes kompetanse. Dette vil i så fall kreve at bestillingen formuleres ut ifra *kontaktpersonenes* manglende kompetanse eller begrensninger til å bistå familien. Ut fra et slikt perspektiv kan prinsippene i NPM være nyttige. Bestilling av kompetanse kan da føre til et mer åpent møte med familien, der familieveilederen i samarbeid med familien utforsker deres forståelser av hva som er problemet og hvordan det skal løses. Denne kunnskapen vil da være viktig å ta videre inn i videre drøftinger med kontaktpersonen.

Det kan imidlertid tenkes at det å bestille familieveilederens kompetanse på 'å jobbe systemisk/familieterapeutisk' også kan virke begrensende. En åpen bestilling kan for eksempel føre til at konflikten mellom foreldre blir underkommunisert. Dette kan svekke familieveilederens mulighet til å organisere seg i team på to fra starten, noe som de mener er viktig i arbeid med foreldrekonflikter. Dette kan også føre til unødig bruk av tid til møter og samtaler som familien kanskje ikke trenger. Det kan hende at familien allerede har formidlet til kontaktpersonen sitt ønske om spesifikk hjelp eller tiltak. I slike tilfeller vil det å komme med en bestilling til familieveileder på et *avgrenset oppdrag* som er i tråd med familiens ønske, være nyttig og riktig grep, sett fra brukerens perspektiv (Duncan, 2012).

Bestillingsmodellen, slik den er brukt i barnevernssammenheng, kan gi mulighet for å hente inn kompetanse om familieveiledning og ressurser til å jobbe tettere på familien. Derfor mener vi at det å være i en kontinuerlig dialog mellom kontaktpersonen, familien og

familieveilederen fortsatt vil være av avgjørende betydning for dette arbeidet, og at tilnærmingen må vurderes ut ifra de behovene som familien sammen med kontaktpersonen beskriver. Det er i denne gjensidige dialogen at nye forståelser om familiens utfordringer og behov kan skapes.

Barnefokusering

Familieveilederne fremhever at det å ha *fokus på barnet* er viktig. Fokus på barnet ivaretas ved å ha direkte samtaler med barnet og ved å holde fokus på barnets situasjon i samtalen med foreldrene. Flere studier viser at det å snakke med barnet om barnets livssituasjon kan være viktig (Jevne, 2017b; Winsvold et al., 2016). Involvering av barnet praktiseres på ulike måter, avhengig av familieveilederens helhetlige vurdering. Ved direkte samtaler med barnet bruker familieveilederne ulike kreative tilnærminger for å få barnets opplevelser frem. For noen barn kan det være lettere å uttrykke seg gjennom lek og tegning enn gjennom samtale. I tillegg kan det å bruke kreative uttrykksformer bidra til å skape felles oppmerksomhetsfokus (Stern, 2004), eller eksternalisere/skille problemet fra personen (White, 2007). Dette kan gi barnet mulighet til å formidle det vanskelige på en mer indirekte måte, uten å oppleve seg illojal mot en av foreldrene, eller å kjenne at konflikten er barnets skyld.

Resultatene i prosjektet viser imidlertid at det kan være utfordrende for familieveilederne å balansere mellom å ha fokus på barnet og fokus på foreldre, hvor disse hensynene forstås som en motsetning eller dikotomi. Dette er dilemmaer som også kontaktpersoner i barnevernet beskriver (Jevne & Ulvik, 2012). Det virker som foreldrekonflikten tar mye plass og foreldrenes manglende oppmerksomhet mot hvordan konflikter virker på barna, vekker emosjoner som irritasjon og fortvilelse hos familieveilederne. Som konsekvens av dette blir de eksplisitt opptatt av å løfte barnets stemme og situasjon frem. I dette er det imidlertid en risiko for at de mister det helhetlige, systemiske perspektivet, hvor barnet er en selvstendig aktør og også er en del av familien. Det kan også være en risiko for at familieveilederne 'lukker ørene' for foreldrenes frustrasjoner og forståelser og hva de strever med som foreldre.

En måte å holde fokuset på barnet, og samtidig fokusere på foreldrene, kan handle om å ha en konfliktforståelse som inkluderer utforskning og tematisering av flere aspekter. Det vil følgelig handle om å ha oppmerksomhet på aspekter ved foreldreskap og foreldrekonfliktenes innhold og dynamikk – både utfordringer knyttet til samarbeidet med den andre forelder (deres medforeldreskap) og utfordringer knyttet til ivaretagelse av barnet (selve omsorgen for

barnet). Dette kan gi barnet en mer sentral plass i forståelsene av foreldrekonflikter (Jevne, 2017a). En slik tilnærming vil også være i tråd med en systemisk tilnærming, hvor barnet er en del av familien, og dermed en aktør i samspillet.

Resonans

Familieveilederne formidlet tydelig hvordan arbeidet med disse familiene vekker emosjoner og *setter seg i kroppen*. At sakene oppleves som emosjonelt krevende, kjenner vi også fra tidligere studier (Gigstad & Wathne, 2017; Sudland, 2019). Disse momentene kan relateres til ideene om personlig gjenklang og relasjonell resonans (Jensen, 2008).

Familieveilederne forteller at det kan være fint å dele noe fra sitt eget liv og at i disse situasjonene ser man at «det skjer noe» i samtalen, og at relasjonen da blir «skrudd på». Dette kan knyttes til Jensens begrep om *gjensidig resonans*. Ifølge Jensen (2008) kan gjensidig resonans bidra til en styrking av relasjon og terapeutisk allianse, og dermed føre til nye åpninger og muligheter i samtalen

Analysene viser at familieveilederne noen ganger må skyve bort følelser eller «stålsette seg». I samtalene kan det oppstå en irritasjon eller fortvilelse som setter seg i kroppen. Det å ha trygge rammer for samtalene kan bidra til å håndtere egne emosjoner knyttet til foreldrenes konflikter. I situasjoner der de blir fylt av egne emosjoner som ikke blir bearbeidet, kan det oppstå en ‘forvrenging’ eller ‘støy’ som kan forstyrre muligheten til å forstå det foreldrene formidler. Dette kan forstås i lys av Jensens (2008) begrep *gjensidig dissonans*. Hvis denne forvrengingen setter seg i kroppen eller muskulaturen, kan den føre til en ‘tilstivnet’ kommunikasjonsform. Dette kan igjen føre til at den profesjonelle ikke greier å være nysgjerrig, åpen og empatisk. Den profesjonelle kan følgelig oppleves som definerende og førende i samtalen, noe som kan lukke for nye måter å tenke om familiens situasjon på. Disse resultatene er i tråd med studien til Sudland (2019), som viste at ansatte i barnevernet beskrev det som vanskelig å etablere en terapeutisk, empatisk relasjon til foreldrene. De profesjonelle kunne derfor ha en tendens til å gå rett på sak ved å gi klare råd knyttet til konfliktdemping, før foreldrene var klare for det.

Måten arbeidet med disse familiene er organisert på i barnevernstjenesten (bestillingsmodell), kan virke inn på familieveilederens kommunikasjonsform. I disse situasjonene kan familieveilederens *form* for organisering av samtalen – hvem de snakker med, og hvilke temaer de tar utgangspunkt i på bakgrunn av bestillingen – bære preg av styring og definerings.

Dette kan relateres til Jensens begrep om *terapeutisk kolonialisme*. Denne kan igjen virke negativt på den terapeutiske alliansen, noe som kan påvirke utfallet av endringsarbeidet (Bordin, 1979).

Studien viser at det å jobbe to familieveiledere sammen, kan gi rom for å dele opplevelser knyttet til emosjonelt krevende temaer. Dette gir mulighet for å veksle på roller, forberede seg til samtaler, og å bearbeide samtaler i etterkant. Det kan tenkes at når familieveilederne får rom til å utforske hva som skaper emosjonell gjenklang hos dem, kan resonansen utgjøre en viktig kilde for gjenkjennelse av temaer. Det kan dermed være lettere å bli bevisst på hva som skjer og hva som fører til valg av retning og temaer i samtalen. Rober (2005) beskriver denne gjenkjennelsesprosessen som en indre samtale. Ved å sette ord på en fornemmelse eller en emosjon kan noe nytt tre frem. På den måten kan resonans hos den profesjonelle være en viktig bestanddel i samtaler med klienter, hvis den blir identifisert og reflektert over. Resonans som ikke blir gjenkjent, men som setter seg i kroppen, kan føre til at samtalen i større grad blir styrt, eller begrenset, av fornemmelser eller emosjoner. Resonans som blir gjenkjent, kan bidra til den profesjonelles åpenhet for temaer i samtalen med familien/foreldrene. Disse kan være viktige bidrag til at foreldrene som er i konflikt, vil kunne regulere seg selv, og se *konfliktens virkning* på barnet, hverandre og omgivelser.

Avsluttende refleksjoner

Studien viser at familieveiledere tematiserer flere utfordringer og dilemmaer i sitt arbeid med familier der det er høyt konfliktnivå etter samlivsbrudd, og at arbeidet er komplekst og krevende. Blant annet viser studien at konteksten for utøvelsen av deres kompetanse, dvs. barnevernstjenesten, kan føre til at det kan være krevende for familieveilederne å holde fokuset på både barnet og foreldrene samtidig, og at det kan være begrensede muligheter til å jobbe med forhold som ligger bak konflikten.

Med utgangspunkt i våre analyser, vil det være interessant å vurdere om andre måter å organisere arbeidet på kan føre til en bedre utnyttelse av familieveilederes kompetanse, for eksempel om andre bestillingsformer kan bidra til at familieveiledere i større grad kan benytte sin familierapeutiske kompetanse. Vi ser også at tid og ressurser står sentralt. At det settes av ressurser til at familieveiledere kan jobbe i team på to, er viktig. Videre kan det å sette av tid til for- og etterarbeid være av avgjørende betydning. I tillegg aktualiserer studien

betydningen av at familieveilederne får veiledning på temaer knyttet til relasjonell resonans, egne emosjoner og emosjonsregulering.

Betydningen av å sette av ressurser til veiledning er relevant for alle som jobber innenfor en hjelpe- og/eller terapikontekst. Fordi barnevernets arbeid foregår i spenningsfeltet mellom makt, kontroll, verdier og kultur, blir imidlertid betydningen av å avsette tid og ressurser til veiledning på personlig resonans særlig betydningsfull. Dette vil kunne styrke de profesjonelles muligheter til å romme egne, barns og foreldres emosjoner, og med dette også kjernen for deres arbeid: å bruke familieveiledning til å bedre barns omsorgssituasjon og foreldres muligheter til å utøve omsorg på en best mulig måte.

Referanser

- Bateson, G. (2005). *Mentale systemers økologi: skridt i en utvikling*. København: Akademisk Forlag.
- BLD. (2013). *Forholdet mellom barnevernloven og barneloven*. (Q-1211B). Oslo: Barne-, likestillings- og inkluderingsdepartementet.
- Bordin, E. S. (1979). The generalizability of the psychoanalytic concept of the working alliance. *Psychotherapy: Theory, Research & Practice*, 16(3), 252–260. doi: <https://doi.org/10.1037/h0085885>
- Borren, I., Helland, S. S., & Aase, H. (2013). Intervensjoner for å dempe foreldrekonflikt : en kunnskapsoversikt. Rapport 2013:6. Oslo: Folkehelseinstituttet
- Christiansen, Ø., Bakketeig, E., Skilbred, D., Madsen, C., Havnen, K. J. S., Aarland, K. & Backe-Hansen, E. (2015). *Forskningkunnskap om barnevernets hjelpetiltak*. Bergen: Uni Research Helse, Regionalt kunnskapssenter for barn og unge RKBU Vest.
- Dallos, R. & Draper, R. (2007). *Familieterapi: systemisk teori og praksis*. København: Hans Reitzels Forlag.
- Duncan, B. L. (2012). *Bli en bedre terapeut*. Oslo: Gyldendal Akademisk.
- Fossestøl, B. (2013). Evidens og praktisk kunnskap. *Fontene forskning: et tidsskrift fra Fellesorganisasjonen (FO)*, (2), 55–66.
- Gadamer, H. G. (1999). Forståelsens historitet som den hermeneutiske problem. I J. Gulddal & M. Møller (red.), *Hermeneutik: en antologi om forståelse*. København: Dansk Gyldendal.
- Gigstad, S. B. & Wathne, H. E. (2017). «Å lage et rom for samtale» – Et fagutviklingsprosjekt om mekling i høykonflikt. *Fokus på familien*, 45(01), 27–44.
- Gulbrandsen, W. (2015). *Obligatorisk mekling med foreldre i store konflikter: vurderinger av utfall, konflikt drivende tema og hva som bidrar til at dialogene mellom dem kan fortsette* (Doktoravhandling). Universitetet i Oslo.
- Jensen, P. (2008). *The Narratives which connect... : a qualitative research approach to the Narratives which connect therapists' personal and private lives to their family therapy practices* (Doktoravhandling). University of East London.
- Jevne, K. S. (2017a). *Barnevernssaker med foreldrekonflikter. Forhandlinger om problemforståelser og handlingsrom når det er bekymringer for barn som har to hjem* (Doktoravhandling). Universitetet i Oslo.

- Jevne, K. S. (2017b). Negotiating client positions: parents with custodial disagreements talking about their experiences with child welfare workers. *Nordic Social Work Research*, 7(3), 223–235. doi: <https://doi.org/10.1080/2156857X.2017.1326976>
- Jevne, K. S. & Ulvik, O. S. (2012). Grensearbeid: Barnevernets møte med foreldrekonfliktsaker. *Fontene forskning*, (2), 18–32.
- Johnsen, A. & Torsteinsson, V. W. (2012). *Lærebok i familieterapi*. Oslo: Universitetsforl.
- Kjøvs, P. (2017). *Obligatorisk foreldremekling i høykonfliktsaker. En kvalitativ studie* (Doktoravhandling). Universitetet i Oslo.
- Kvale, S., Brinkmann, S., Anderssen, T. M. & Rygge, J. (2009). *Det kvalitative forskningsintervju*. Oslo: Gyldendal Akademisk.
- Malterud, K. (2012). *Fokusgrupper som forskningsmetode for medisin og helsefag*. Oslo: Universitetsforlaget.
- Malterud, K. (2017). *Kvalitative forskningsmetoder for medisin og helsefag* (4. utg.). Oslo: Universitetsforlaget.
- Nissen-Lie, H. A., Monsen, J. T. & Rønnestad, M. H. (2010). Therapist predictors of early patient-rated working alliance: a multilevel approach. *Psychother Res*, 20(6), 627–646. doi: <https://doi.org/10.1080/10503307.2010.497633>
- Olkowska, A. (2013). Fortsettelsen av jakten på X-Files – Familieterapeuters refleksjoner omkring bruk av personlige historier og erfaringer i familieterapi. *Fokus på familien*, (02), 118–135.
- Oxford Research og Proba Samfunnsanalyse. (2016). *Domstolsbehandlingen av foreldretvister*. Hentet fra <https://www.regjeringen.no/contentassets/abeffa225ffb4eb29a57d5bdac67d5a9/kartlegging-domstolsbehandlingen-av-foreldretvister-oxford-research-2016-.pdf>
- Rober, P. (2005). The Therapist's Self in Dialogical Family Therapy: Some Ideas About Not-Knowing and the Therapist's Inner Conversation. *Family Process*, 44(4), 477–495. doi: <https://doi.org/10.1111/j.1545-5300.2005.00073.x>
- Rød, P. A., Iversen, A. C. & Underlid, K. (2012). The child welfare service's assessments in custody cases that involve minors. *European Journal of Social Work*, 16(4), 470–488. doi: <https://doi.org/10.1080/13691457.2012.709484>
- Stamsø, M. A. (2017). *Velferdsstaten i endring : om norsk helse- og sosialpolitikk* (3. utg.). Oslo: Gyldendal Akademisk.
- Stang, E. G. (2013). Når vi ikke får gehør i rettsapparatet har vi tapt på vegne av barnet. I J. F. Bernt, K. H. Søvig, S. E. Schütz, Ø. Rasmussen & K. L. Jacobsen (Red.), *Undring og erkjennelse* (s. 665–678). Bergen: Fagbokforlaget.
- Stang, E. G. (2014). Et barnevern i skvis mellom barnelov og barnevernlov. I L. L. Finstad & H. Mork (Red.), *Motmæle. En antologi til Kjersti Ericsson, Cecilie Høigård og Guri Larsen*. Oslo: Novus Forlag.
- Stern, D. N. (2004). *Det nuværende øjeblik i psykoterapi og hverdagsliv*. København: Hans Reitzel.
- Sudland, C. (2019). Challenges and dilemmas working with high-conflict families in child protection casework. *Child & Family Social Work*, 0(0). doi: <https://doi.org/10.1111/cfs.12680>
- Tomm, K. (1988). Interventive Interviewing: Part III. Intending to Ask Lineal, Circular, Strategic, or Reflexive Questions? *Family Process*, 27(1), 1–15. doi: <https://doi.org/10.1111/j.1545-5300.1988.00001.x>
- White, M. (2007). *Maps of narrative practice*. New York: Norton.
- Willig, C. (2013). *Introducing Qualitative Research In Psychology*: Open University Press.
- Winsvold, A., Føleide, M. H. & Gundersen, T. (2016). *Familiestøttende tiltak for barn og familier for å forhindre eller begrense konsekvensene av vedvarende familiekonflikt*.

Hentet fra <http://docplayer.me/19015205-Familiestottende-tiltak-for-barn-og-familier-for-a-forhindre-eller-begrense-konsekvensene-av-vedvarende-familiekonflikt.html>